YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

11 päivänä joulukuuta 2008 *

Asiassa C-297/07,

jossa on kyse EU 35 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Landgericht Regensburg (Saksa) on esittänyt 30.5.2007 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 21.6.2007, saadakseen ennakkoratkaisun rikosasiassa, jossa vastaajana on

Klaus Bourquain,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja C. W. A. Timmermans sekä tuomarit J.-C. Bonichot, J. Makarczyk, P. Kūris ja L. Bay Larsen (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: D. Ruiz-Jarabo Colomer,
kirjaaja: R. Grass,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– M. Bourquain, edustajanaan Rechtsanwalt C.-M. Engel,

– Staatsanwaltschaft Regensburg, edustajanaan Leitender Oberstaatsanwalt J. Plöd,

– Tšekin hallitus, asiamiehenään T. Boček,

– Unkarin hallitus, asiamiehenään J. Fazekas,

– Alankomaiden hallitus, asiamiehinään C. Wissels ja M. de Grave,

– Portugalin hallitus, asiamiehenään L. Fernandes,

– Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään R. Troosters ja S. Grünheid,

kuultuaan julkisasiamiehen 8.4.2008 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla 14.6.1985 Benelux-talousliiton valtioiden hallitusten, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välillä tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn, 19.6.1990 Schengenissä (Luxemburg) allekirjoitetun yleissopimuksen (EYVL 2000, L 239, s. 19; jäljempänä yleissopimus) 54 artiklan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty murhaa koskevassa rikosasiassa, joka on pantu Saksassa vireille 11.12.2002 Saksan kansalaista Bourquainia vastaan, kun samaan tekoon perustuva rikosoikeudenkäynti kyseistä henkilöä vastaan päättyi toisen sopimusvaltion oikeusviranomaisen 26.1.1961 vastaajan poissa ollessa antamaan langettavaan tuomioon.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Euroopan unionin oikeus

3 Schengenin säännöstön sisällyttämisestä osaksi Euroopan unionia tehdyn pöytäkirjan, joka on liitetty Amsterdamin sopimuksella Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen ja Euroopan yhteisön perustamissopimukseen (jäljempänä pöytäkirja), 1 artiklan mukaan kolmetoista Euroopan unionin jäsenvaltiota, joiden joukossa ovat Saksan liittotasavalta

ja Ranskan tasavalta, voi toteuttaa tiiviimpää yhteistyötä keskenään Schengenin säännöstön soveltamisalalla, sellaisena kuin se määritellään pöytäkirjan liitteessä.

4 Näin määriteltyyn Schengenin säännöstöön kuuluvat erityisesti Benelux-talousliiton valtioiden, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välillä tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla tehty sopimus, joka allekirjoitettiin Schengenissä 14.6.1985 (EYVL 2000, L 239, s. 13; jäljempänä Schengenin sopimus), ja yleissopimus.

5 Pöytäkirjan 2 artiklan 1 kohdan toisen alakohdan toisen virkkeen mukaisesti Euroopan unionin neuvosto teki 20.5.1999 päätöksen 1999/436/EY Euroopan yhteisön perustamissopimuksen ja Euroopan unionista tehdyn sopimuksen asiaa koskevien määräysten mukaisen oikeusperustan vahvistamisesta kullekin Schengenin säännöstöön kuuluvalle määräykselle ja päätökselle (EYVL L 176, s. 17). Tämän päätöksen 2 artiklasta ja sen liitteestä A ilmenee, että neuvosto on vahvistanut yleissopimuksen 54–58 artiklan oikeusperustaksi EU 34 ja EU 31 artiklan.

6 Yleissopimuksen III osaston, jonka otsikkona on ”Poliisi ja turvallisuus”, 3 lukuun, jonka otsikkona on ”Ne bis in idem -periaatteen soveltamisesta”, kuuluvassa 54 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Henkilöä, jota koskevassa asiassa sopimuspuoli on antanut lainvoimaisen tuomion, ei voida syyttää samasta teosta toisen sopimuspuolen toimesta edellyttäen, että tämä henkilö on tuomion saatuaan suorittanut rangaistuksensa tai parhaillaan suorittaa sitä taikka että sitä ei voida tuomion antaneen sopimuspuolen lain mukaan enää suorittaa.”

7 Yleissopimuksen 57 artiklan 1 ja 2 kohdassa määrätään seuraavaa:

”1. Jos sopimuspuoli syyttää henkilöä rikoksesta ja jos tämän sopimuspuolen toimivaltaisilla viranomaisilla on syytä epäillä, että syyte koskee samaa tekoa, josta toinen sopimuspuoli on hänet jo kerran lainvoimaisesti tuominnut, näiden viranomaisten on tarpeelliseksi katsoessaan pyydettävä asianomaiset tiedot sen sopimuspuolen toimivaltaisilta viranomaisilta, jonka alueella tuomio on annettu.

2. Pyydetyt tiedot on annettava mahdollisimman pikaisesti, ja ne on otettava huomioon päätettäessä meneillään olevan käsittelyn jatkamisesta.”

8 Yleissopimuksen 58 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Edellä olevat määräykset eivät rajoita sellaisten pitemmälle menevien kansallisten määräysten soveltamista, jotka koskevat ulkomailla tehtyihin oikeudellisiin päätöksiin sovellettavaa ne bis in idem -periaatetta.”

9 Yleissopimuksen 54–58 artiklan alueellisen soveltamisalan osalta päätöksen 1999/436 6 artiklasta ilmenee, että tämä soveltamisala määritellään yleissopimuksen 138 artiklassa. Kyseisessä artiklassa määrätään seuraavaa:

”Tämän yleissopimuksen määräyksiä sovelletaan Ranskan tasavallan osalta ainoastaan Ranskan tasavallan Euroopan puoleiseen alueeseen.

– –”

10 Amsterdamin sopimuksen voimaantulopäivästä annetun ilmoituksen, joka julkaistiin Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä 1.5.1999 (EYVL L 114, s. 56), mukaan Saksan liittotasavalta on antanut EU 35 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun julistuksen, jolla se on hyväksynyt yhteisöjen tuomioistuimen toimivallan antaa ennakkoratkaisuja EU 35 artiklan 3 kohdan b alakohdan mukaisesti.

Kansallinen lainsäädäntö

11 Ranskan maavoimien sotilasoikeudenkäyntilain (Journal Officiel de la République Française, jäljempänä JORF, 15.3.1928), sellaisena kuin se oli voimassa 26.1.1961, 120 §:n 7–9 momentissa säädetään seuraavaa:

”Vastaajan poissa ollessa tavanomaisessa muodossa annettu tuomio – – annetaan tiedoksi poissa olevalle vastaajalle tai asetetaan nähtäville tämän kotipaikassa.

Poissa oleva vastaaja voi hakea takaisinsaantia viiden päivän kuluessa tästä tiedoksiannosta lukien. Jos takaisinsaantia ei ole haettu määräajassa, tuomio katsotaan annetuksi kontradiktorisesti.

Jos tuomiota ei ole annettu tiedoksi henkilökohtaisesti tai jos tuomion täytäntöönpanoasiakirjoista ei ilmene, että tuomittu olisi saanut siitä tiedon, takaisinsaantia voidaan hakea rangaistuksen vanhentumisajan päättymiseen asti.”

12 Kyseisen lain 121 §:ssä, sellaisena kuin se oli muutettuna pääasian tosiseikkojen tapahtuma-aikaan, viitataan Ranskan rikosprosessilain 639 §:ään ja säädetään, että jos poissa olevana tuomittu henkilö tavoitetaan ennen kuin rangaistus on vanhentunut, rangaistusta ei panna täytäntöön vaan aloitetaan uusi oikeudenkäynti tällä kertaa vastaajan läsnä ollessa.

13 Rikosprosessilain 763 §:n mukaan sotilasoikeudenkäyntilain 120 §:n 9 momentissa ja 121 §:ssä tarkoitettujen rangaistusten täytäntöönpanon vanhentumisaika on 20 vuotta.

14 Armahduksesta 31.7.1968 annetun lain nro 68-697 (JORF 2.8.1968, s. 7521) I osaston, jonka otsikko on ”Yleinen armahdus, joka koskee kaikkia Algerian tapahtumien yhteydessä tehtyjä rikoksia”, 1 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Kaikista Algerian tapahtumien yhteydessä tehdyistä rikoksista määrätyistä rangaistuksista armahdetaan suoraan tämän lain nojalla.

Algerian tapahtumien yhteydessä tehtyinä rikoksina pidetään kaikkia Algeriassa palvelleiden sotilaiden tämän pykälän ensimmäisessä momentissa tarkoitettuna ajanjaksona tekemiä rikoksia.”

15 Kyseisen lain 4 §:n 1 momentissa todetaan, että sen mukaisen armahduksen vaikutuksista säädetään valtion turvallisuudelle uhan muodostavista rikoksista tai Algerian tapahtumien yhteydessä tehdyistä rikoksista määrätyistä rangaistuksista armahtamisesta 17.6.1966 annetun lain nro 66-396 (JORF 18.6.1966, s. 4915) 9–16 §:ssä.

16 Lain nro 66-396 9 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Armahdus merkitsee vapauttamista kaikista päärangaistuksista, oheisrangaistuksista ja täydentävistä rangaistuksista, erityisesti maasta karkottamisesta (relégation) ja kaikista tätä seuraavista oikeuden tai arvon menetyksistä, perustamatta koskaan oikeutta korvaukseen. Sillä palautetaan rikokseen syyllistyneelle mahdollisuus rangaistuksen ehdollisuuteen, joka hänelle on mahdollisesti myönnetty aikaisemman tuomion yhteydessä.”

17 Lain 15 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Joka on virkatehtäviä hoitaessaan saanut tietoonsa armahduksella poistetun rikostuomion, ei saa millään tavalla viitata siihen eikä jättää siitä tietoja mihinkään asiakirjoihin. Tämä kielto ei kuitenkaan koske tuomioiden ja päätösten alkuperäiskappaleita.”

Rikosoikeudenkäynnin tausta ja ennakkoratkaisukysymys

18 Bônessa (Algeria) toiminut itäisen Constantinen alueen asevoimien pysyvä tuomioistuin tuomitsi 26.1.1961 Ranskan muukalaislegioonassa palvelleen Bourquainin poissa olevana kuolemanrangaistukseen sotilaskarkuruudesta ja taposta.

19 Tämä tuomioistuin, joka sovelsi Ranskan maavoimien sotilasoikeudenkäyntilakia, piti toteen näytettynä, että Bourquain oli yrittäessään karata 4.5.1960 Algerian ja Tunisian raja-alueella ampunut kuoliaaksi toisen muukalaislegioonalaisen, joka oli myös Saksan kansalainen ja joka yritti estää häntä karkaamasta.

20 Bourquain pakeni Saksan demokraattiseen tasavaltaan, eikä hän saanut tiedoksi hänen poissa ollessaan annettua tuomiota, eikä kontradiktorisessa menettelyssä annetuksi katsotulla tuomiolla määrättyä rangaistusta ollut voitu panna täytäntöön.

21 Tämän jälkeen Bourquainia vastaan ei ryhdytty muihin syytetoimiin Algeriassa eikä Ranskassa. Lisäksi Ranskassa armahdettiin kaikista Algerian sodan yhteydessä tehdyistä rikoksista edellä mainituilla laeilla. Saksan liittotasavallassa sitä vastoin aloitettiin näitä samoja tekoja koskeva tutkinta, ja vuonna 1962 entisen Saksan demokraattisen tasavallan viranomaisille toimitettiin pidätysmääräys, jota ne eivät hyväksyneet.

22 Vuoden 2001 lopussa havaittiin, että Bourquain asui Regensburgin alueella (Saksa). Staatsanwaltschaft Regensburg (Regensburgin syyttäjäviranomainen) nosti 11.12.2002 ennakkoratkaisupyynnön esittäneessä tuomioistuimessa saman teon perusteella häntä vastaan Saksan rikoslain 211 §:n nojalla syytteen murhasta.

23 Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin pyysi 17.7.2003 päivätyllä kirjeellä Ranskan oikeusministeriöltä yleissopimuksen 57 artiklan 1 kohdan nojalla tietoja siitä, oliko itäisen Constantinen alueen asevoimien pysyvän tuomioistuimen 26.1.1961 antama, samoihin tekoihin perustuva tuomio esteenä uuden rikosoikeudenkäynnin aloittamiselle Saksassa yleissopimuksen 54 artiklan mukaisen kaksinkertaisen syyttämisen kiellon perusteella.

24 Pariisissa toimivan asevoimien tuomioistuimen virallinen syyttäjä vastasi tähän tietopyyntöön ja totesi erityisesti seuraavaa:

”[Bourquainin] poissa ollessa 26.1.1961 annettu tuomio on saavuttanut lainvoiman. Mahdollisuus käyttää ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja kuolemanrangaistukseen tuomitsemisen osalta päättyi vuonna 1981. Koska rikosoikeudellisen rangaistuksen vanhentumisaika on Ranskan lainsäädännön mukaan 20 vuotta, tuomiota ei voida enää panna täytäntöön Ranskassa.”

25 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyysi myös Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrechtiltä (kansainväliseen ja vertailevaan rikosoikeuteen erikoistunut tutkimuskeskus, jäljempänä Max-Planck-instituutti) lausuntoa yleissopimuksen 54 artiklan tulkinnasta pääasian olosuhteissa. Instituutti totesi 9.5.2006 päivätyssä lausunnossaan, että vaikka poissa olevaa vastaajaa koskeva tuomio ei Ranskan prosessilainsäädännön erityispiirteiden vuoksi ole välittömästi pantavissa täytäntöön, yleissopimuksen 54 artiklan soveltamisedellytykset täyttyvät

pääasiassa, joten uuteen rikosoikeudenkäyntiin Bouquainia vastaan ei enää tämän vuoksi voitaisi ryhtyä. Instituutti pysyi kannassaan täydentäviä huomautuksia koskevaan pyyntöön 14.2.2007 kirjeitse antamassaan vastauksessa.

26 Koska Landgericht de Regensburg katsoi, että yleissopimuksen 54 artiklaa voidaan tulkita siten, että sopimusvaltion antaman ensimmäisen langettavan tuomion on ollut oltava täytäntöönpanokelpoinen jonain menneenä ajankohtana, jotta se voi olla esteenä uudelle syytteen nostamiselle toisessa sopimusvaltiossa, se päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Voiko toinen sopimuspuoli syyttää samasta teosta henkilöä, jonka toinen sopimuspuoli on tuominnut lainvoimaisella tuomiolla, jos tälle henkilölle tuomittua rangaistusta ei tuomion antaneen valtion lainsäädännön mukaan ole koskaan voitu panna täytäntöön?”

Yhteisöjen tuomioistuimen toimivalta

27 Ensiksi on syytä palauttaa mieleen, että kuten tämän tuomion 10 kohdasta ilmenee, yhteisöjen tuomioistuin on tässä tapauksessa EU 35 artiklan nojalla toimivaltainen lausumaan yleissopimuksen tulkinnasta.

28 Tämän osalta on toiseksi täsmennettävä, että yleissopimuksen 54 artiklaa sovelletaan ajallisesti pääasiassa kyseessä olevan kaltaiseen rikosasiaan. Vaikka nimittäin onkin totta, ettei yleissopimus ollut vielä voimassa Ranskassa, kun tämän valtion toimivaltainen oikeusviranomainen antoi ensimmäisen Bouquinia koskevan langettavan tuomion, se sitä vastoin oli voimassa molemmissa kyseessä olevissa valtioissa silloin, kun toista rikosasiaa, joka on johtanut nyt käsiteltävänä olevaan ennakkoratkaisupyyntöön, käsittelevä tuomioistuin tutki ne bis in idem -periaatteen soveltamisedellytykset (ks. vastaavasti asia C-367/05, Kraaijenbrink, tuomio 18.7.2007, Kok. 2007, s. I-6619, 22 kohta).

29 Kolmanneksi yleissopimuksen 54–58 artiklan alueellisen soveltamisalan osalta on täsmennettävä, että vaikka – kuten päätöksen 1999/436 6 artiklasta yhdessä yleissopimuksen 138 artiklan kanssa luettuna ilmenee – yleissopimuksen 54 artikla ei ole koskaan ollut voimassa Algerian alueella, jossa Bourquain tuomittiin ensimmäisen kerran, yleissopimuksen 54 artiklan soveltaminen ei kyseiseen tuomioon liittyvissä erityisissä olosuhteissa voi riippua siitä, missä tuomio annettiin, koska ratkaisevaa on, että sen antoi yleissopimuksen osapuoleksi tulleen valtion toimivaltainen oikeusviranomainen.

30 Kuten Euroopan yhteisöjen komissio aivan oikein korostaa, on niin, että koska yleissopimuksen 54 artiklassa ei määrätä, että asianomainen henkilö on välttämättä tuomittava sopimusvaltioiden alueella, tätä määräystä, jonka tarkoituksena on suojata henkilöä, jota koskeva lainvoimainen tuomio on annettu, uusilta samoihin tekoihin perustuvilta syytteiltä, ei pidä tulkita siten, että yleissopimuksen 54–58 artikla eivät olisi milloinkaan sovellettavissa henkilöön, jonka on tuominnut sopimuspuoli, joka käyttää tuomiovaltaansa yleissopimuksen kattaman alueen ulkopuolella.

31 Tältä osin on täsmennettävä, että itäisen Constantinen alueen asevoimien pysyvä tuomioistuin oli ranskalainen tuomioistuin, joka tuomitessaan Bourquainin 26.1.1961 sovelsi kysymyksessä olevia Ranskan lain säännöksiä.

32 On myös lisättävä, että Saksan liittotasavalta voi yleissopimuksen 58 artiklan nojalla joka tapauksessa soveltaa ne bis in idem -periaatetta koskevia, soveltamisalaltaan laajempia kansallisia säännöksiä. Sopimusvaltiot voivat siis soveltaa tätä periaatetta muihinkin kuin 54 artiklan soveltamisalaan kuuluviin oikeudellisiin ratkaisuihin (ks. toimenpiteistä luopumista koskevien menettelyjen osalta yhdistetyt asiat C-187/01 ja C-385/01, Gözütok ja Brügge, tuomio 11.2.2003, Kok. 2003, s. I-1345, 45 kohta).

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

33 Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin haluaa tällä kysymyksellään pääasiallisesti selvittää, voidaanko yleissopimuksen 54 artiklassa vahvistettua ne bis in idem -periaatetta soveltaa rikosoikeudenkäyntiin, joka on aloitettu sopimusvaltiossa samojen tekojen perusteella, joista vastaaja on jo lainvoimaisesti tuomittu toisessa sopimusvaltiossa, vaikka tuomittua rangaistusta ei tuomion antaneen valtion lainsäädännön mukaan ole koskaan voitu panna täytäntöön.

34 Aluksi on täsmennettävä yhtäältä, kuten komissio toteaa kirjallisissa huomautuksissaan, että vastaajan poissa ollessa annettu tuomio voi lähtökohtaisesti myös kuulua yleissopimuksen 54 artiklan soveltamisalaan ja siis muodostaa prosessuaalisen esteen uuden oikeudenkäynnin aloittamiselle.

35 Ensiksi itse yleissopimuksen 54 artiklan sanamuodosta seuraa, että vastaajan poissa ollessa annettuja tuomioita ei ole suljettu sen soveltamisalan ulkopuolelle, koska 54 artiklan soveltamisen ennakkoedellytyksenä on vain se, että sopimusvaltio on antanut lainvoimaisen tuomion.

36 Toiseksi on muistettava, että yleissopimuksen 54 artiklan soveltamiselta ei edellytetä jäsenvaltioiden rikoslainsäädäntöjen yhdenmukaistamista tai lähentämistä vastaajan poissa ollessa annettujen tuomioiden tai yksipuolisten tuomioiden osalta (ks. vastaavasti toimenpiteistä luopumismenettelyjen osalta em. yhdistetyt asiat Gözütok ja Brügge, tuomion 32 kohta).

37 Näin ollen riippumatta siitä, sovelletaanko yleissopimuksen 54 artiklaa sopimusvaltion lainsäädännön mukaisesti vastaajan poissa ollessa annettuun tuomioon vai tavanomaisessa menettelyssä annettuun tuomioon, se edellyttää välttämättä sitä, että sopimusvaltioiden välillä vallitsee vastavuoroinen luottamus toistensa rikosoikeudelliseen järjestelmään ja että kukin sopimusvaltio hyväksyy muiden sopimusvaltioiden voimassa olevien rikosoikeuden sääntöjen soveltamisen, vaikka niiden kansallista oikeutta soveltamalla päädyttäisiinkin toisenlaiseen tulokseen (ks. vastaavasti em. yhdistetyt asiat Gözütok ja Brügge, tuomion 33 kohta).

38 Toisaalta on tutkittava, kuten useat jäsenvaltiot ja komissio ovat kirjallisissa huomautuksissaan todenneet, voiko itäisen Constantinen alueen asevoimien pysyvän tuomioistuimen vastaajan poissa ollessa antama tuomio olla yleissopimuksen 54 artiklassa tarkoitettu lainvoimainen tuomio, kun otetaan huomioon se, että on ollut mahdotonta panna seuraamusta välittömästi täytäntöön sen Ranskan lainsäädäntöön sisältyvän vaatimuksen vuoksi, jonka mukaan on niin, että jos poissa olevana tuomittu vastaaja tavoitetaan, on toimitettava uusi oikeudenkäynti hänen läsnä ollessaan.

39 Tältä osin Tšekin ja Unkarin hallitukset eivät ole varmoja siitä, että kyseisen pysyvän tuomioistuimen antama tuomio olisi ehdottomana esteenä rikosoikeudenkäynnille juuri tämän velvollisuuden vuoksi, joka koskee uuden oikeudenkäynnin aloittamista siinä tapauksessa, että poissa olevana tuomittu saadaan kiinni.

40 Pelkästään se, että vastaajan tuomitseminen poissa olevana olisi Ranskan lainsäädännön mukaan merkinnyt uutta oikeudenkäyntiä, jos Bourquain olisi saatu kiinni rangaistuksen vanhentumisajan kuluessa ja ennen hänen armahtamistaan, toisin sanoen 26.1.1961 ja 31.7.1968 välisenä aikana, ei kuitenkaan itsessään sulje pois sitä, että vastaajan poissa ollessa annettu tuomio luokiteltaisiin kuitenkin yleissopimuksen 54 artiklassa tarkoitetuksi lainvoimaiseksi ratkaisuksi.

41 Jotta kunnioitetaan yleissopimuksen 54 artiklan tavoitetta, joka on sen estäminen, että henkilöä voitaisiin syyttää samoista teoista useiden sopimusvaltioiden alueella, koska hän käyttää oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen (ks. em. yhdistetyt asiat Gözütok ja Brügge, tuomion 38 kohta), Euroopan unionissa on välttämätöntä kunnioittaa itäisen Constantinen alueen asevoimien pysyvän tuomioistuimen 26.1.1961 antaman tuomion kaltaista tuomiota, jossa lausuttiin lopullisesti teoista, joista asianomaista syytettiin sen sopimusvaltion lainsäädännön mukaisesti, jossa aloitettiin ensimmäinen rikosoikeudenkäynti.

42 Tämän tavoitteen toteuttaminen vaarantuisi, jos Ranskan maavoimien sotilaslain 120 ja 121 §:n säännöksiin sisältyvien kaltaisten kansallisten prosessuaalisten erityispiirteiden vuoksi yleissopimuksen 54 artiklassa tarkoitettua lainvoimaisen tuomion käsitettä ei voitaisi tulkita niin, että sen alaan kuuluvat myös kansallisen lainsäädännön mukaisesti vastaajan poissa ollessa annetut tuomiot.

43 Joka tapauksessa on todettava, että Pariisissa toimivan asevoimien tuomioistuimen syyttäjä huomauttaa – viittaamatta siihen, että Bourquainin tekemistä rikoksista armahdettiin vuonna 1968 –, että mahdollisuus käyttää ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja häntä koskevaan tuomioon päättyi vuonna 1981, toisin sanoen ennen kuin toinen rikosoikeudenkäynti Saksassa alkoi vuonna 2002.

44 Tältä osin on lisättävä, että vaikka armahdusta koskevasta laista nro 68-697 seuraa, että lain tultua voimaan Bourquainin rikoksista ei enää voida rangaista, kyseisen lain vaikutuksia, sellaisina kuin ne kuvataan erityisesti lain nro 66-396 9 ja 15 §:ssä, ei tule ymmärtää niin, että yleissopimuksen 54 artiklassa tarkoitettua ensimmäistä tuomiota ei enää olisi olemassa.

45 Koska vastaajan poissa ollessa annettua tuomiota on käsiteltävänä olevan tapauksen olosuhteissa pidettävä yleissopimuksen 54 artiklassa tarkoitetuin tavoin lainvoimaisena, on ratkaistava, täyttyykö myös kyseisessä artiklassa tarkoitettu rangaistuksen suorittamista koskeva edellytys, toisin sanoen se, että rangaistusta ei voida enää panna täytäntöön, kun ensimmäisessä tuomiossa määrättyä rangaistusta ei ole missään aiemmassa vaiheessa – ei edes ennen armahdusta tai vanhentumista – voitu panna välittömästi täytäntöön.

46 Tältä osin Unkarin hallitus on todennut, että yleissopimuksen 54 artiklaan sisältyvää ilmausta, jonka mukaan rangaistusta ”ei voida” tuomion antaneen sopimuspuolen lain mukaan ”enää suorittaa”, on tulkittava siten, että määrätyn rangaistuksen on ollut oltava pantavissa täytäntöön ainakin sen määräämisajankohtana sen sopimusjäsenvaltion sääntöjen mukaan, jossa tuomio annetaan.

47 Tämä täytäntöönpanoa koskeva edellytys ei kuitenkaan merkitse sitä, että rangaistuksen olisi sen jäsenvaltion lainsäädännön mukaan, jossa tuomio on annettu, tullut olla välittömästi pantavissa täytäntöön, vaan siinä edellytetään ainoastaan, että lainvoimaisella tuomiolla määrättyä rangaistusta ”ei voida enää suorittaa”. Sanat ”ei – – enää” viittaavat ajankohtaan, jolloin alkaa uusi syytemenettely, jonka osalta toisen sopimusvaltion toimivaltaisen tuomioistuimen on siis tutkittava, täyttyvätkö yleissopimuksen 54 artiklassa tarkoitetut edellytykset.

48 Tästä seuraa, että kyseisessä artiklassa tarkoitettu täytäntöönpanoa koskeva edellytys täyttyy, kun todetaan, että ajankohtana, jolloin toinen rikosoikeudenkäynti aloitetaan samaa henkilöä vastaan samoista teoista, joista hänet on jo tuomittu ensimmäisessä sopimusvaltiossa, ensimmäisessä valtiossa määrättyä rangaistusta ei voida enää tämän valtion lainsäädännön mukaisesti panna täytäntöön.

49 Tätä tulkintaa vahvistaa yleissopimuksen 54 artiklan tavoite, joka on sen estäminen, että henkilöä voitaisiin syyttää samoista teoista useiden sopimusvaltioiden alueella, koska hän käyttää oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen.

50 Pääasiassa kysymyksessä olevan kaltaisessa tilanteessa tämä oikeus vapaaseen liikkuvuuteen taataan tehokkaasti ainoastaan, jos henkilö tietää, että kun hän on saanut tuomion ja kun hänelle määrättyä rangaistusta ei voida enää panna täytäntöön sen sopimusvaltion lainsäädännön mukaan, jossa tuomio annettiin, hän voi liikkua Schengen-alueella joutumatta pelkäämään sitä, että hänet asetetaan syytteeseen toisessa sopimusvaltiossa sillä perusteella, että rangaistusta ei ole voitu ensimmäisen sopimusvaltion kansallisen lainsäädännön prosessuaalisten erityispiirteiden vuoksi panna välittömästi täytäntöön.

51 Pääasiassa, jossa on kiistatonta, että määrättyä rangaistusta ei voitu enää panna täytäntöön vuonna 2002, jolloin toinen rikosoikeudenkäynti aloitettiin Saksassa, olisi yleissopimuksen 54 artiklan hyödyllisen soveltamisen vastaista jättää soveltamatta tätä yksinomaan Ranskan rikosprosessuaalisten erityispiirteiden vuoksi, joiden mukaan rangaistuksen täytäntöönpanon edellytyksenä on uusi, vastaajan läsnä ollessa annettu tuomio.

52 Näin ollen ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava, että yleissopimuksen 54 artiklassa vahvistettua ne bis in idem -periaatetta sovelletaan rikosoikeudenkäyntiin, joka on aloitettu sopimusvaltiossa samojen tekojen perusteella, joista vastaaja on jo tuomittu lainvoimaisesti toisessa sopimusvaltiossa, vaikka hänelle sen valtion lainsäädännön mukaan määrättyä rangaistusta, jossa hänet on tuomittu, ei ole koskaan voitu pääasiassa kysymyksessä olevan kaltaisten prosessuaalisten erityispiirteiden vuoksi panna välittömästi täytäntöön.

Oikeudenkäyntikulut

53 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (toinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla 14.6.1985 Benelux-talousliiton valtioiden, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välillä tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn, Schengenissä (Luxemburg) 19.6.1990 allekirjoitetun yleissopimuksen 54 artiklassa vahvistettua ne bis in idem -periaatetta sovelletaan rikosoikeudenkäyntiin, joka on aloitettu sopimusvaltiossa samojen tekojen perusteella, joista vastaaja on jo lainvoimaisesti tuomittu toisessa sopimusvaltiossa, vaikka hänelle sen valtion lainsäädännön mukaan määrättyä rangaistusta, jossa hänet on tuomittu, ei ole koskaan voitu pääasiassa kysymyksessä olevan kaltaisten prosessuaalisten erityispiirteiden vuoksi panna välittömästi täytäntöön.

Allekirjoitukset